

Talep ve Arz Uygulamaları

Prepared by:

Fernando & Yvonn Quijano

4

Talep ve Arz Uygulamaları

CHAPTER OUTLINE

The Price System: Rationing and Allocating Resources

- Price Rationing
- Constraints on the Market and Alternative Rationing Mechanisms
- Prices and the Allocation of Resources
- Price Floors

Supply and Demand Analysis: An Oil Import Fee

Supply and Demand and Market Efficiency

- Consumer Surplus
- Producer Surplus
- Competitive Markets Maximize the Sum of Producer and Consumer Surplus
- Potential Causes of Deadweight Loss from Under- and Overproduction

Looking Ahead

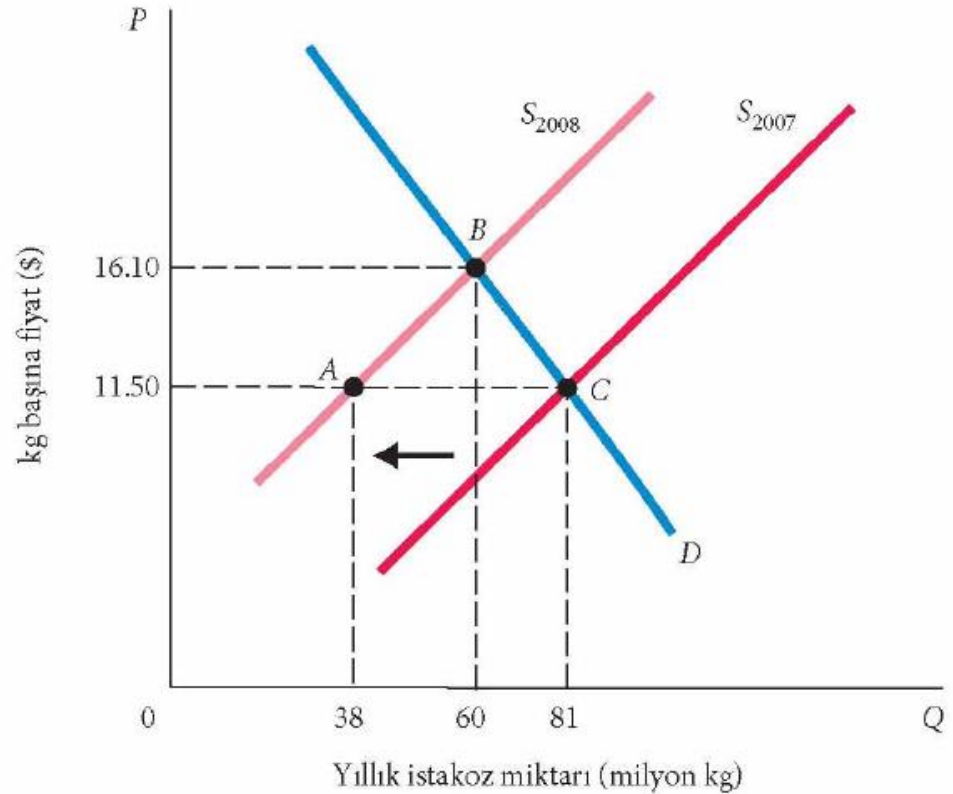
Fiyat Mekanizması: Tayinlama ve Kaynakların Yeniden Tahsisi

Fiyat Tayinlaması

fiyat tayinlaması Talep edilen miktar arz edilen miktarı aştığında piyasanın mal ve hizmetleri yeniden dağıtması işlemidir.

► ŞEKİL 4.1 İstakoz Piyasası

2008 yılında istakoz avlanan 15,000 mil karelik Maine sahillerinin avlanmaya kapatıldığı kabul edilsin. Bu durumda arz eğrisi sola kayar. Bu alanın kapatılmadan önce istakoz piyasasında denge fiyatı 11,50 \$ ve denge miktarı 81 milyon adettir. Arzın azalması fiyatların yükselmesine yol açar ve yeni denge 16,10 \$ ve 6 milyon adettir (*B* noktası).

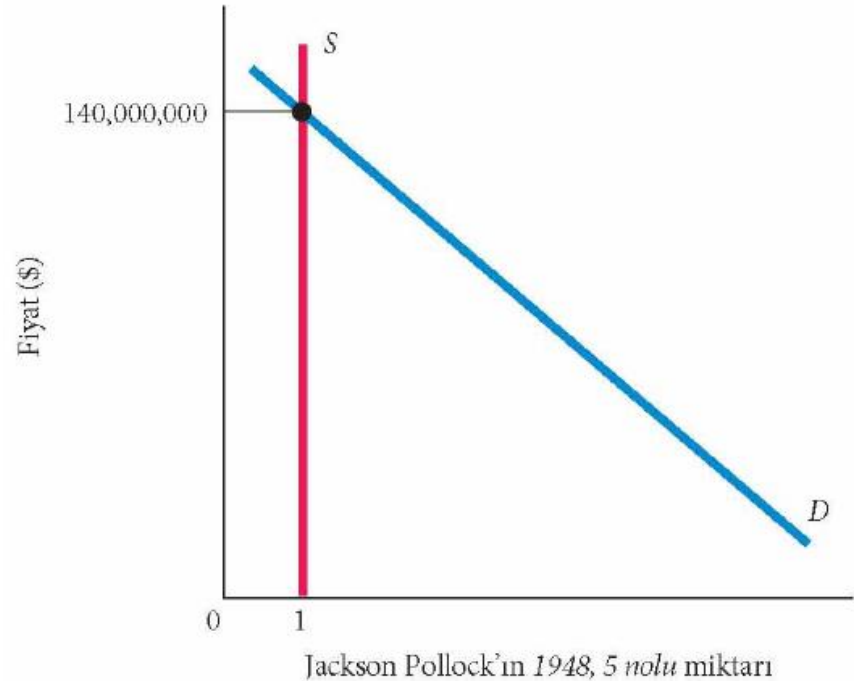

Fiyat Mekanizması: Tayinlama ve Kaynakların Yeniden Tahsisi

Fiyat Tayinlaması

► ŞEKİL 4.2 Nadir Resim Piyasası

Arz tamamen sınırlı olsa bile piyasayı temizleyen bazı fiyatlar vardır. Eşsiz bir resim müzayedesinde fiyat (teklif) talep fazlası ortadan kalkıncaya kadar yükselecektir. Bazı kişiler **Mona Lisa**'nın bir müzayede de 600 milyon dolara satılabileceğini düşünmektedir.

Fiyat ayarlaması serbest piyasalardaki tayinlama (tahsis) mekanizmasıdır. Fiyat tayinlamasının anlamı, bir malın tahsisine ihtiyaç duyulduğunda—bu durum kıtlık zamanlarında ortaya çıkar—serbest piyasada malın fiyatının talep edilen miktarı ile arz edilen miktarının eşitleninceye kadar artmasıdır—bu durum piyasalar temizlenene kadar devam eder.

Fiyat Mekanizması: Tayinlama ve Kaynakların Yeniden Tahsisi

Piyasa Kısıtlamaları ve Alternatif Tahsis Mekanizmaları

Bazen, hükümetler ve özel firmalar mevcut fiyatlardan talep fazlası oluşan ürünlerde piyasa sisteminden farklı mekanizmalar kullanmaya karar verirler.

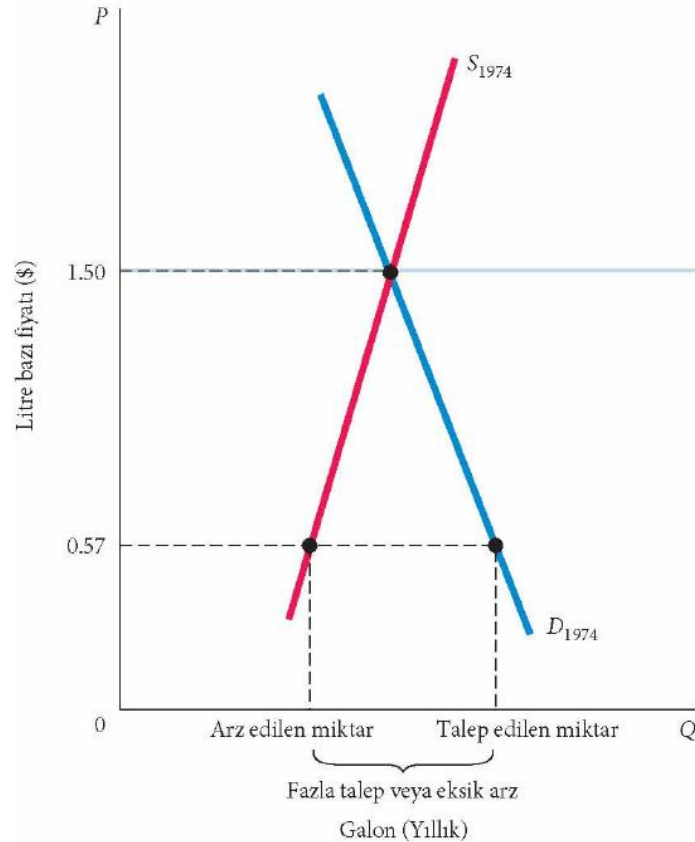
Bu davranışların sonucunda şunlar söylenebilir:

1. Piyasadaki fiyat tayinlamasını devre dışı bırakarak alternatif metodlar kullanmak ilk bakışta gözükteğünden daha zor ve maliyetli olabilir.
2. Çoğu zaman bu tarz girişimler, maliyetlerin ve faydanın bireyler arasında istenmeyen şekillerde dağıtılmasına neden olabilir.

Fiyat Mekanizması: Tayinlama ve Kaynakların Yeniden Tahsisi

Piyasa Kısıtlamaları ve Alternatif Tahsis Mekanizmaları

Petrol, Benzin ve OPEC

Tavan fiyat Satıcıların bir malı satabileceği maksimum fiyattır. Genellikle devlet tarafından belirlenir.

◀ ŞEKİL 4.3 Tavan Fiyat Uygulanması Nedeniyle Ortaya Çıkan Talep Fazlası (Kıtlık)

1974 yılında normal benzinin galonuna 0,57 \$'lık bir tavan fiyat uygulandı. Eğer fiyat arz ve talebin etkileşimi sonucunda belirlenmiş olsaydı benzinin fiyatı galon başına 1,50 \$ olacaktı ve talep edilen miktar arz edilen miktarı aşacaktı. Fiyat sisteminin serbestçe işlemesine izin verilmediğinden mevcut benzin arzının paylaşımı için alternatif bir tayinlama mekanizması uygulanmalıydı.

Fiyat Mekanizması: Tayinlama ve Kaynakların Yeniden Tahsisi

Piyasa Kısıtlamaları ve Alternatif Tahsis Mekanizmaları

Kuyruk Mal ve hizmetlerden satın alabilmek için sırada beklemek. Bu bir fiyat dışı tayinlama sistemidir.

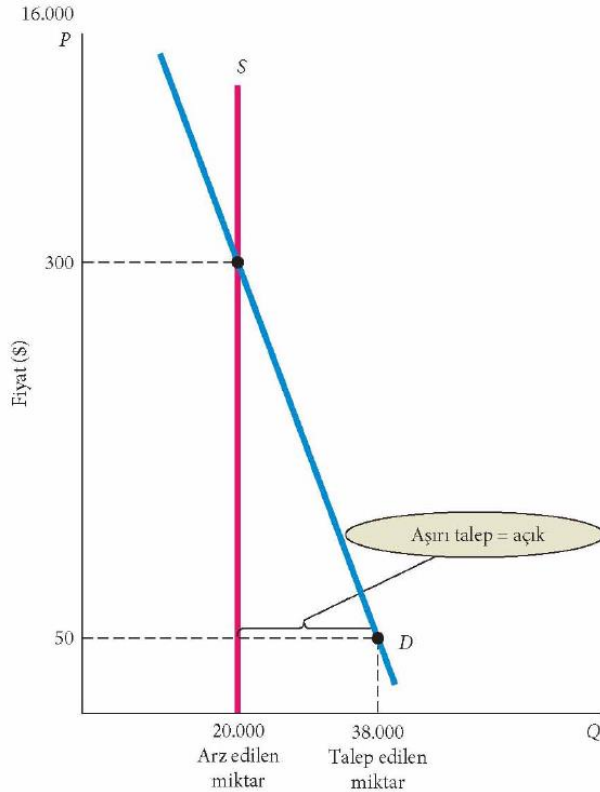
Seçkin müşteriler talep fazlası olduğunda satıcılardan özel ilgi gören müşterilerdir. Diğer bir ifadeyle ayrıcalıklı müşterilerdir.

Karne Belirli bir üründen sınırlı bir miktarda alınmasını sağlayan kişiye özel belgedir.

Karaborsa Piyasa tarafından belirlenmiş fiyatlarda yasal olmayan ticaretin yapıldığı piyasadır.

Fiyat Mekanizması: Tayinlama ve Kaynakların Yeniden Tahsisi

Piyasa Kısıtlamaları ve Alternatif Tahsis Mekanizmaları

16 Eylül 2007 tarihinde Los Angeles'ta verilen Justin Timberlake konserine biletler

◀ ŞEKİL 4.4 2007'deki Konser için Arz ve Talep

16 Eylül 2007'de Los Angeles'daki Staples Center'da gerçekleşen Justin Timberlake konserinin biletleri 50 \$'dı. Staples Center'ın kapasitesi 20,000'di. Arz eğrisi 20,000'den dik çıkan bir doğru şeklindeydi. Fiyat 50 \$ olduğundan arz edilen miktar talep edilen miktarın altındaydı. Çizelgeye göre talep edilen ve arz edilen miktar 300 \$'lık bilet fiyatında eşit olmaktadır. Web üzerinden bazı biletlerin 16,000 \$'a satıldığı bilinmektedir.

Fiyat Mekanizması: Tayinlama ve Kaynakların Yeniden Tahsisi

Piyasa Kısıtlamaları ve Alternatif Tahsis Mekanizmaları

Devletlerin bakış açısı nasıl olursa olsun piyasa sisteminin işleyişini ve insanların ödemeye razı oldukları fiyatları dayatmak çok zordur.

Sessizce bekleyen bir yapıda olan fiyat sisteminde her zaman alternatif vardır.

Fakat seçkin müşteri veya karaborsa gibi yöntemler ile nihai dağılım basit fiyat tayinlama sisteminden daha adaletsiz olabilir.

Fiyat Mekanizması: Tayinlama ve Kaynakların Yeniden Tahsisi

Fiyat ve Kaynakların Tahsisi

Çıktı piyasasında talebin kayması karların artmasına veya azalmasına neden olabilir. Kar sermayeyi teşvik eder ve işçilere becerilerini geliştirmeleri için cesaret verir.

Arz ve talep, girdi ve çıktı piyasalarındaki fiyatları belirlerken, kaynakların tahsisi ile mal ve hizmetlerin nihai bileşimini de belirler. Fiyat mekanizması sistemin özünü oluşturmaktadır.

Fiyat Mekanizması: Tayınlama ve Kaynakların Yeniden Tahsisi

Fiyat ve Kaynakların Tahsisi

UYGULAMADA EKONOMİ

Shakespeare için Fiyat Mekanizması Devrede

Her yaz. New York şehri parkında Shakespeare oyunu sergilenmektedir.

Biletin gerçek maliyeti 0 \$'dır ama fırsat maliyeti sırada bekleme süresidir.

Öğrenciler sırada bekleyerek göreceli olarak ucuz bilet üretmektedirler. Daha sonra da bu biletleri yüksek fiyatlardan Shakespeare severlere satarlar.

Fiyat Mekanizması: Tayinlama ve Kaynakların Yeniden Tahsisi

Taban Fiyat

taban fiyat altında satılmasına izin verilmeyen minimum fiyattır.

asgari ücret Emek fiyatı için belirlenmiş taban fiyattır.

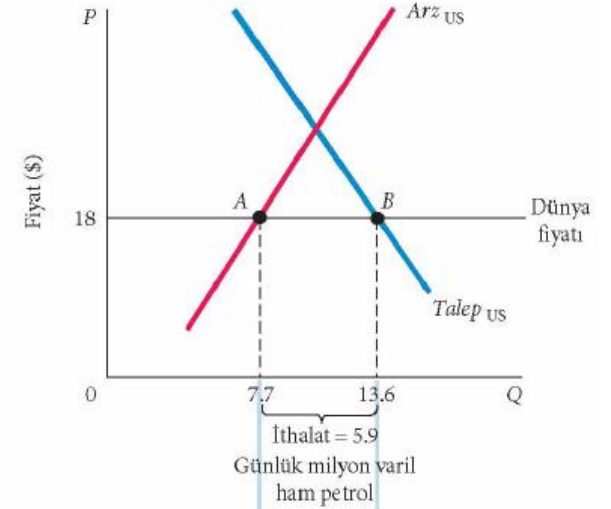
Arz ve Talep Analizi: Ham Petrol İthalat Vergisi

▼ ŞEKİL 4.5 ABD 1989 Ham Petrol Piyasası

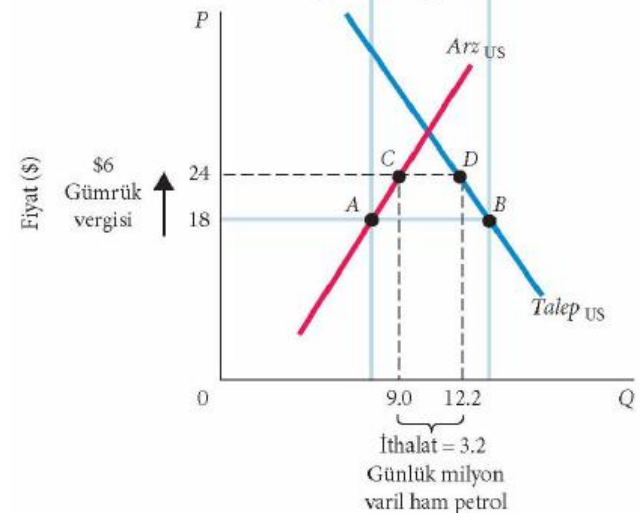
Dünya fiyatları 18 \$ olduğunda ulusal üretim günlük 7,7 milyon varil ve toplam talep günlük 13,6 milyon varildir. Toplam ithalat ise bu ikisi arasındaki fark olan günlük 5,9 milyon varildir.

Hükümet ithalata %33 oranında vergi uyguladı. Bu durumda petrolün varil fiyatı 24 \$'a çıkar. Talep edilen miktar ise günlük 12,2 milyon varile düşer. Aynı zamanda ulusal üreticiler tarafından arz edilen miktar günlük 9,0 milyon varile yükselirken ithalat günlük 3,2 milyon varile düşmüştür.

a. Birleşik Devletler piyasası, 1989

b. Birleşik Devletlerde petrolden alınan gümrük vergisinin etkisi

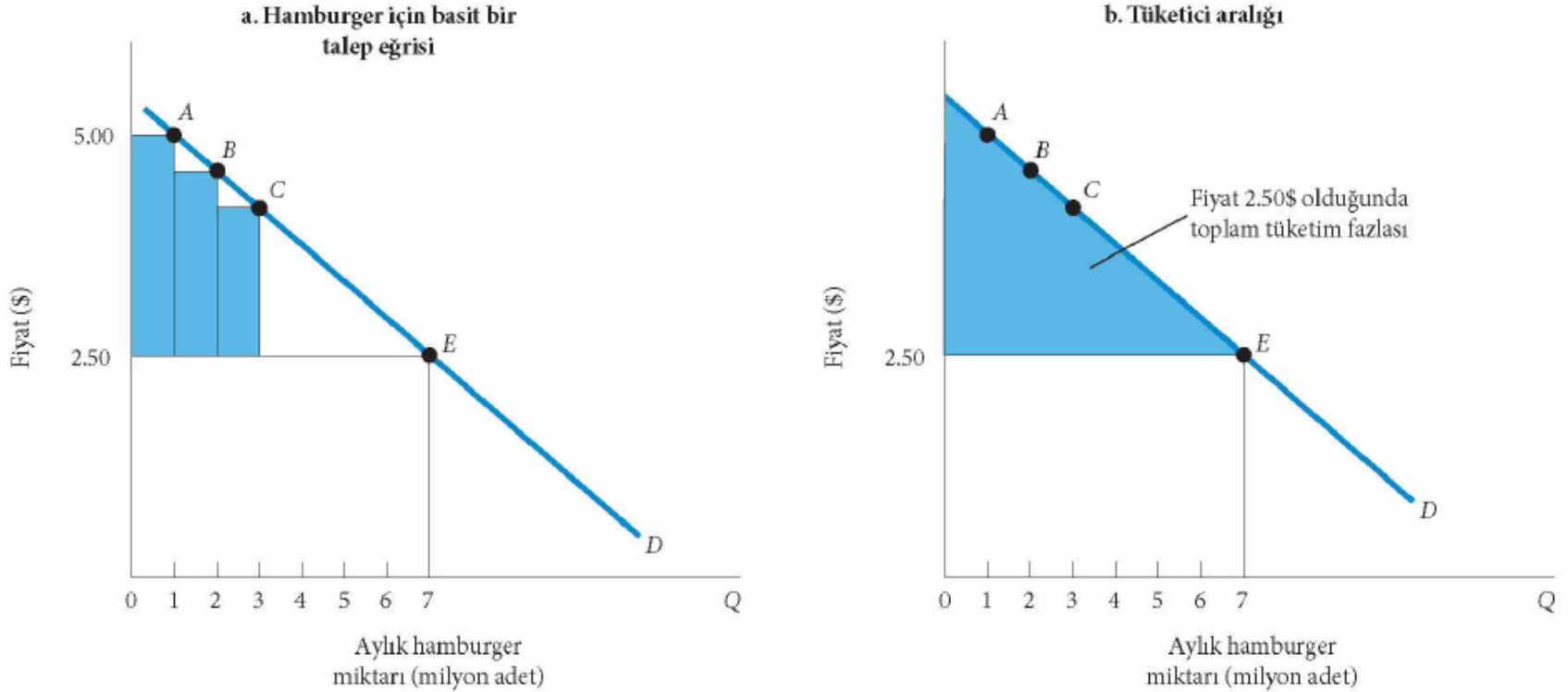
Arz, Talep ve Piyasa Etkinliđi

Tüketici Fazlası

tüketici fazlası Bir kişinin bir mala ödemeye razı olduğu maksimum fiyat ile o malın mevcut piyasa fiyatı arasındaki farktır.

Arz, Talep ve Piyasa Etkinliđi

Tüketici Fazlası

▲ ŞEKİL 4.6 Piyasa Talebi ve Tüketici Fazlası

Grafik 4.6(a)'da gösterildiği gibi bazı tüketiciler (A noktasına bakınız) her bir hamburgere 5.00 \$ ödemeye razıdır. 2.50 \$'lık bir tüketici fazlası elde etmektedirler diğer tüketiciler (B noktasına bakınız) hamburgerin tanesine 5.00 \$'dan daha az ödemeye razıdır ve daha az tüketici fazlası elde etmektedirler. Piyasa fiyatı 2.50 \$ olduğundan elde edilen toplam tüketici fazlası Grafik 4.6(b)'de taralı üçgenin alanına eşittir.

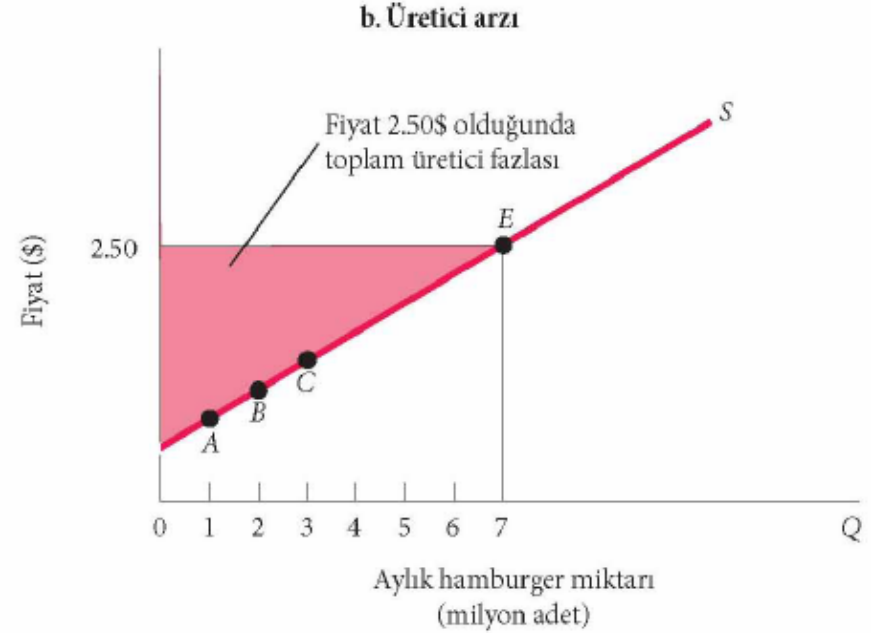
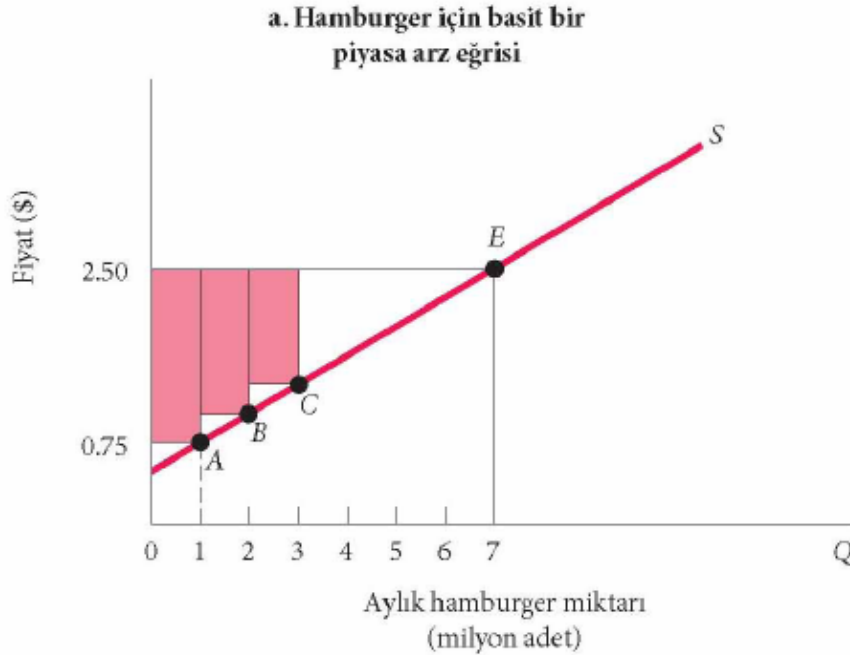
Arz, Talep ve Piyasa Etkinliđi

Üretici Fazlası

Üretici fazlası mevcut piyasa fiyatı ile firmanın bütün maliyetleri arasındaki farktır.

Arz, Talep ve Piyasa Etkinliđi

Üretici Fazlası

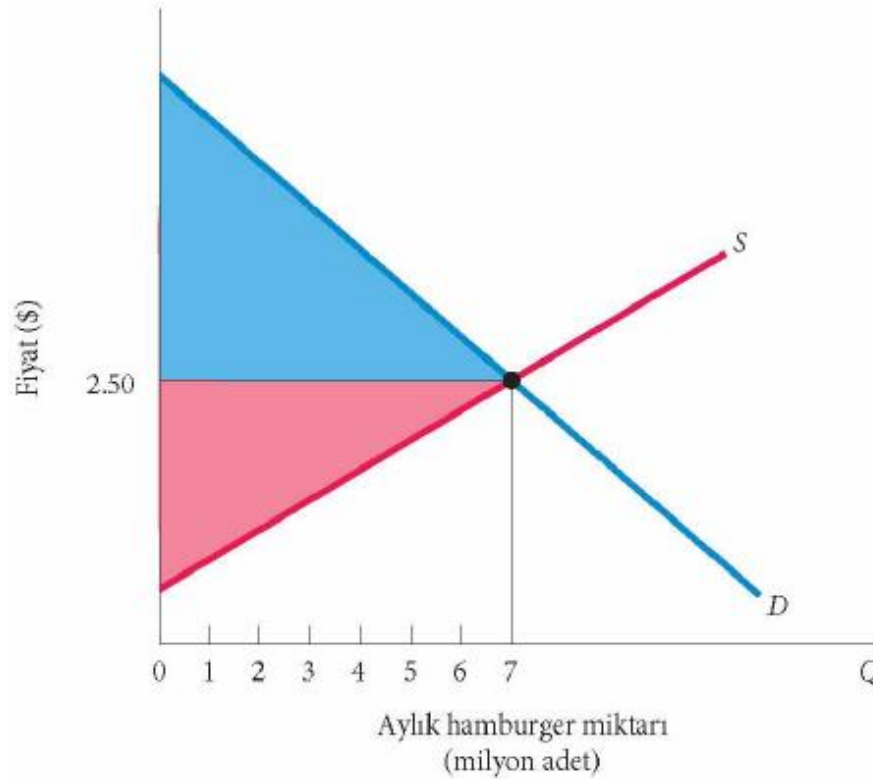

▲ ŞEKİL 4.7 Piyasa Arzı ve Üretici Fazlası

Grafik 4.7(a)'da görüldüğü gibi bazı üreticiler hamburgeri 0,75 \$'lık fiyattan üretmeye razıdır. Onlara birim başına 2,50 \$ ödendiğinden üreticiler 1,75 \$'lık bir üretici fazlası elde etmektedirler. Diğer üreticiler ise hamburgeri 1,00 \$'lık fiyatla arz etmeye razıdır. Bu üreticiler ise 1,50 \$'lık üretici fazlası elde edeceklerdir. Hamburgerin fiyatı 2,50 \$ olduğu için toplam üretici fazlası Grafik 4.7(b)'de taralı üçgenin alanına eşittir.

Arz, Talep ve Piyasa Etkinliđi

Rekabetçi Piyasalar Üretici ve Tüketici Fazları Toplamını En Üst Düzeye Çıkarır

▲ **ŞEKİL 4.8** Toplam Üretici ve Tüketici Fazlası

Toplam üretici ve tüketici fazlası arz ve talep eğrilerinin kesiştiği denge noktasında en yüksek düzeye ulaşmaktadır.

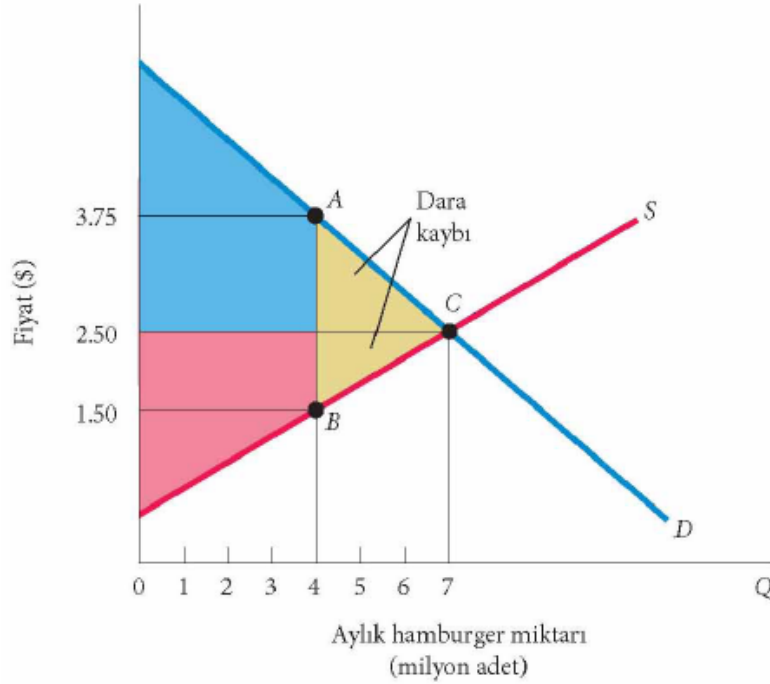
Arz, Talep ve Piyasa Etkinliđi

Rekabetçi Piyasalar Üretici ve Tüketici Fazları Toplamını En Üst Düzeye Çıkarır

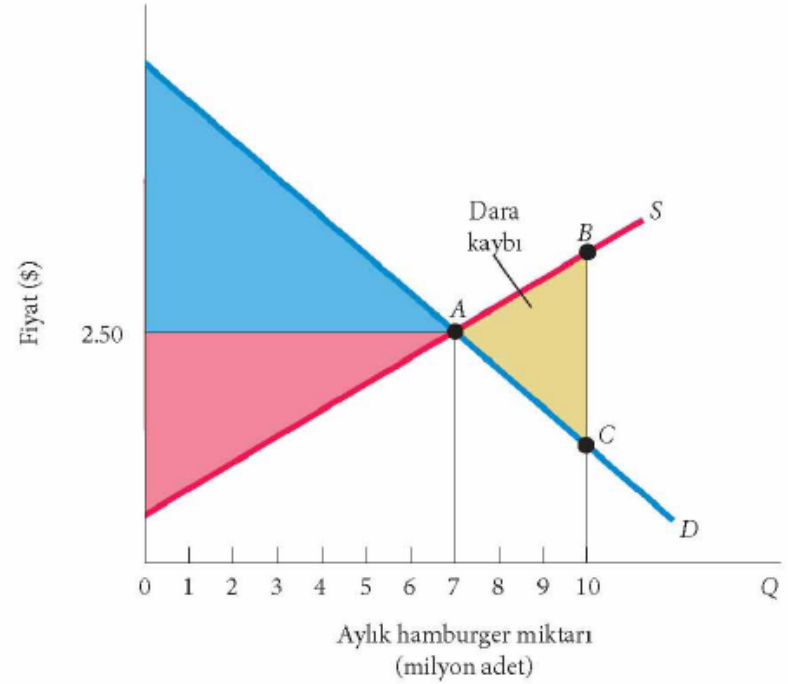
Dara kaybı üretici ve tüketici fazlasında, eksik üretim veya aşırı üretimden kaynaklanan toplam kayıptır.

Arz, Talep ve Piyasa Etkinliđi

a. Geređinden az üretimden kaynaklanan dara kaybı

b. Geređinden fazla üretimden kaynaklanan dara kaybı

▲ ŞEKİL 4.9 Dara Kaybı

Grafik 4.9(a) aylık 7 milyon hamburger üretmek yerine 4 milyon hamburger üretmenin sonuçlarını göstermektedir. Toplam üretici ve tüketici fazlası sarıyla taranmış ABC üçgeninin alanına eşittir. Bu, eksik üretimden kaynaklanan refah kaybı olarak adlandırılmaktadır. Grafik 4.9(b) ise aylık 7 milyon hamburger yerine 10 milyon hamburger üretmenin sonuçlarını göstermektedir. Üretim 7 milyon hamburgerden 10 milyon hamburgere çıktığından toplam üretim maliyet tüketicilerin ödemeye razı olduğu tutarı aşmaktadır. Sonuç olarak dara kaybı ABC üçgeninin alanına eşittir.

Arz, Talep ve Piyasa Etkinliđi

Eksik ve Aşırı Üretimden Kaynaklanan Dara Kaybının Potansiyel Sonuçları

Arz ve talep serbestçe etkileşim içinde olduğunda insanların istedikleri en ucuz maliyetle üretilir. Bu durumda piyasa etkin çalışmaktadır.

Doğal olarak ortaya çıkan bir dizi piyasa başarısızlığı kaynağı vardır. Tekel gücü, firmalara yetersiz üretim ve aşırı harcama yapma konusunda teşvik eder, vergiler ve sübvansiyonlar tüketici tercihlerini bozabilir, kirlilik ve tıkanıklık gibi dış maliyetler bazı ürünlerin aşırı veya az üretilmesine neden olabilir ve yapay fiyat tabanları ve fiyat tavanları da aynı etkilere sahip olabilir.